

**Ostrowska, Anna / Kamiński,
Krzysztof**

**Możliwości automatyzacji zbiorów
bibliotecznych w systemie core (rdzeń)**

Notatki Płockie 36/1-146, 61-62

1991

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Możliwości automatyzacji zbiorów bibliotecznych w systemie core (rdzeń)

1. WPROWADZENIE

Szybki rozwój nauki i jej zastosowań po II wojnie światowej, a zwłaszcza w ostatnich kilkudziesięciu latach pociągnął za sobą konieczność radykalnych usprawnień w wymianie informacji naukowej. Wśród wielu problemów współczesnego bibliotekarstwa polskiego na plan pierwszy wysuwają się zatem zagadnienia związane z wprowadzaniem komputerowych systemów informacyjnych. Wzrost liczby dokumentów, powstawanie nowych rodzajów nośników informacji oraz głębokie zmiany w organizacji krajowych i międzynarodowych zasobów informacji naukowej sprawiły, że „kryzysu informacyjnego”, lub jeśli ktoś woli „bomby informacyjnej” nie da się już „rozbroić” za pomocą metod stosowanych dotąd tradycyjnie (katalogi, kartoteki, przeglądy dokumentacyjne abstrakty itp.).

Użytkownik powinien w możliwie najkrótszym czasie, w tym samym miejscu (biblioteka, ośrodek informacji archiwum itd.) uzyskać odpowiedź na trzy pytania: czy istnieje dany dokument dotyczący interesującego go tematu, gdzie ów dokument jest przechowywany, wreszcie dokument ten otrzymać w postaci oryginału lub dokumentu wtórnego.

Czas oczekiwania użytkownika na dokumenty i informacje trudno dostępne bez pomocy środków technicznych, należy traktować jako stracony czas ludzki, a brak dostępu do wielkich zasobów informacji o osiągnięciach światowej nauki i techniki trzeba traktować jako utratę szansy na wprowadzenie tych osiągnięć, bądź wykorzystanie ich jako etapu własnej pracy badawczej. Jedynie automatyzacja zasobu bibliotecznego daje możliwość szybkiego dotarcia do poszukiwanych materiałów, przy jednoczesnym znacznym obniżeniu kosztów wytwarzania, przechowywania i upowszechniania informacji. G. Malzer¹ dzieli zautomatyzowane systemy biblieczne na trzy grupy:

- systemy częściowe,
- systemy zintegrowane pojedyncze,
- systemy kooperatywne.

Na początku procesu automatyzacji biblioteki stosują zazwyczaj systemy częściowe. Zasięgiem automatyzacji objęty jest wówczas tylko jeden z procesów bibliecznych lub nawet część tego procesu. Taki właśnie system zastosowano w bibliotece Wydziału Budownictwa i Maszyn Rolniczych Politechniki Warszawskiej w Płocku.

Istnieje możliwość wykorzystania go także do opracowania analizy treściowej w „Notat-

kach Płockich”, jak również do opracowania zbioru tzw. „regionalistów” w Bibliotece im. Zie-lińskich TNP, po uprzednim starannym wyselekcjonowaniu i opracowaniu analitycznym zasobu tematycznego.

2. SYSTEM GROMADZENIA I WYSZUKIWANIA INFORMACJI CORE

2.1. Budowa systemu

CORE jest uniwersalnym, tanim, a przede wszystkim bardzo prostym i szybkim w obsłudze systemem gromadzenia i udostępniania danych. Jego największą zaletą jest bezpośredni dostęp do informacji bez konieczności żmudnego wyszukiwania słów kluczowych (deskryptorów) w bardzo obszernych słownikach, tak jak to się odbywa w większości istniejących systemów np. w systemie TEZAURUS. Program CORE napisany przez dr inż. K. Kamińskiego w języku Clipper na komputer klasy IBM PC-AT wyposażony jest w następujące opcje podstawowe:

- 1 — zakładanie i edycja struktury rekordu (jednostki informacyjnej),
- 2 — wpisywanie, poprawianie, likwidowanie i uzupełnianie rekordów,
- 3 — sortowanie i analiza rekordów wg wybranych założeń,
- 4 — sortowanie i analiza oraz aktualizacja słownika deskryptorów,
- 5 — wyszukiwanie rekordów na podstawie zadanych słów kluczowych lub autorów zapisanych w formie ograniczonego warunku logicznego (poszukiwanie w polach DESKRYPTORY i/lub AUTORZY),
- 6 — wyszukiwanie rekordów na podstawie dowolnego warunku logicznego (przeszukiwaniu mogą być poddane wszystkie pola z wyjątkiem pól typu MEMO tzn. typu notatnikowego),
- 7 — przeglądanie słownika słów kluczowych z możliwością podpowiedzi i wyboru słów do poszukiwań tematycznych.

Pierwsze 4 opcje są dla użytkownika niedostępne ze względu na ochronę bazy danych przed zniszczeniem lub zafałszowaniem. Opcje te są wykorzystywane wyłącznie przez wykwalifikowanych pracowników obsługujących system CORE do: aktualizacji, edycji, rozszerzenia lub modyfikowania bazy danych. Opcje nr 5 i 7 są dostępne dla użytkownika do bezpośredniego wyszukiwania informacji. Użycie opcji 7 umożliwia przegląd wszystkich słów kluczowych zawartych w polu DESKRYPTORY posortowanych według kolejności alfab-

tycznej. Opcja ta może być wykorzystana przez użytkownika, który nie jest zdecydowany lub ma kłopoty z wybraniem deskryptorów opisujących tematykę, jaką jest zainteresowany. Opcja nr 5 umożliwia wyszukiwanie informacji (po zapoznaniu się z krótką 40—50 wyrazową instrukcją) użytkownikowi całkowicie nieprzygotowanemu pod względem informatycznym. Istota poszukiwań polega na zapisaniu w podświetlonych na monitorze okienkach rdzeni słów kluczowych, odzwierciedlających tematykę poszukiwań. Rdzenie słów kluczowych oddzielone wybranymi operatorami relacyjnymi tworzą warunek logiczny do przeszukiwania zbioru danych. Obowiązuje zasada: im lepiej, ściślej, zbudowany warunek logiczny, tym mniejsza liczba wybranych rekordów i dokładniejszy wybór.

Istnieje również możliwość wyszukiwania rekordów przez podanie nazwiska autora (ów) i pierwszej litery jego (ich) imienia.

Po zbudowaniu warunku logicznego złożonego z rdzeni słów kluczowych lub nazwisk autorów przedzielonych operatorami relacyjnymi i jego zaakceptowaniu (może to być również jedno słowo lub jeden autor) rozpoczyna się przeszukiwanie zbioru. Po napotkaniu pola rekordu spełniającego zadany warunek wyszukiwawczy cała zawartość rekordu zostaje wyświetlona na ekranie. Użytkownik ma wówczas trzy możliwości wyboru:

- 1 — zaakceptować rekord i wydrukować jego identyfikatory na drukarce,
- 2 — odrzucić rekord zalecając dalsze poszukiwanie,
- 3 — zakończyć przeszukiwanie i powrót do głównego menu.

Przeszukiwanie zbioru może być prowadzone wielokrotnie dla różnie zbudowanych warunków poszukiwań.

W przypadku szczególnie skomplikowanego zadania można skorzystać z opcji nr 6 (wymagającej większego przygotowania informatycznego lub pomocy osoby obsługującej system), w której warunek wyszukiwawczy tworzony jest zgodnie z zasadami języka Clipper. Opcja nr 6 umożliwia prowadzenie poszukiwań we wszystkich polach rekordu z wyjątkiem pól notatnikowych.

2.2. Struktura rekordu

Dobranie właściwej struktury rekordu jest dość trudnym zadaniem, wymagającym dużego doświadczenia i wiedzy bibliotecznej.

Rekord — jednostka informacyjna składa się z pól typu tekstowego, numerycznego, logiczne-

go i datowego o zadanej, określonej z góry pojemności. Istnieją również pola typu notatnikowego, w których pojemność jest teoretycznie nieograniczona. Nie mogą one być jednak wykorzystane do wyszukiwania informacji.

Prawidłowo i oszczędnie zaprojektowana wielkość pól czterech pierwszych typów, przesądza o kompletności zawartych w rekordach informacji, szybkości pracy systemu i klasie sprzętu obsługującego system.

Dla zilustrowania powyższego podano przykładową strukturę rekordu bazy danych zawierającej informacje popularnego miesięcznika „Inżynieria i Budownictwo”.

Nr poz.	Nazwa	Typ	Wielkość
1	DESKRYPTORY	C	80
2	AUTORZY	C	50
3	TYTUŁ	C	120
4	NUMER	N	5
5	ROCZNIK	N	4
6	NAZWA- -CZASOPISMA	C	3 (sym.)
7	STRONY	C	7
8	MIEJSCE PRZECHOWYWANIA	C	9
9	STRESZCZENIE	M	
			Razem 278 + M

Prezentowana struktura rekordu umożliwia przechowywaniu zbioru danych z 20 roczników „Inżynierii i Budownictwa” na jednej dyskietce o pojemności 1.44 MB. Przeszukanie całego, w/w zbioru przy użyciu komputera klasy IBM PC-AT z twardym dyskiem o pojemności 40 MB trwa zaledwie kilka sekund (!).

Na koniec trzeba zadać dwa zasadnicze pytania: Czy warto zastosować tak prosty system do automatyzacji zbiorów bibliotecznych? Czy nie lepiej od razu kupić standardowy, zintegrowany system zachodni, znacznie bardziej rozbudowany i doskonalszy, ale kosztujący kilkadziesiąt milionów złotych?

Myślimy, że warto co najmniej z dwóch powodów:

* po pierwsze — brak jest pieniędzy na zakup drogich systemów i specjalnych obsługujących je komputerów,

* po drugie — zapisane w pamięci elektronicznej informacje zawsze można przetworzyć i zastosować w systemowych standardach, w momencie, kiedy stać nas będzie na ich zakup.

¹ G. Malzer, *Automation der Buchbearbeitung* [w:] *Zur Theorie und Praxis des modernen Bibliothekswesens*. Bd2. «Technologische Aspekte»